

پاسخ به یک اشکال دیرین در نحوه مواجهه ملاصدرا

با ادله سهروردی بر انکار وجود نفس پیش از بدن

علی شیروانی*، دانشیار گروه فلسفه و کلام پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
مجتبی افشارپور**، دانشجوی دکتری فلسفه اسلامی دانشگاه باقر العلوم (ع)

چکیده

درباره وجود پیشین نفس - وجود نفس پیش از تعلق به بدن؛ خواه این وجود پیشین حادث باشد و خواه ازلی - میان حکیمان اختلاف است. ملاصدرا هرچند، نفس با تعین خاص - نفس بماهی نفس - را برآمده از حرکت جوهری جسم (جسمانیة الحدوث) میدانند، وجود پیشین آن را نیز میپذیرد ولی آن را وجودی عقلی می‌شمارد. وی در این بحث، ادله سهروردی برای نفی وجود پیشین نفس را بررسی، نقد ورد میکند. بین شارحان کلام ملاصدرا همواره این پرسش مطرح بوده که چرا او ادله سهروردی را بر نفی وجود پیشین نفس با تعین خاص خود حمل نکرده است تا با یکدیگر همسخن شوند، با آنکه کلام و ادله سهروردی زمینه چنین برداشتی را دارد؟ از اینرو، هم بعضی از مفسران متقدم ملاصدرا و هم بعضی از معاصرین، بر او خرده گرفته‌اند و اشکالهای وی بر سخن سهروردی را نابجا دانسته‌اند. این مقاله ضمن اشاره اجمالی به نکات بنیادین در ادله سهروردی و نقدهای ملاصدرا بر آن، نکته اصلی رویگردانی او از حمل کلام سهروردی بر رأی مختار خود را بیان میکند.

کلیدواژگان

حدوث و قدم نفس
شدت و ضعف ماهوی
کینونت عقلی نفس
تعلق نفس به بدن

مقدمه

یکی از مهمترین و اساسیترین مسائل نفس شناسی در فلسفه ملاصدرا، مسئله حدوث یا قدم نفوس انسانی است. این مسئله همچون ستونی است که خیمه علم النفس بر آن استوار است و در صورت عدم تبیین صحیح و دقیق آن، این خیمه همیشه متزلزل خواهد بود.

ملاصدرا در این مسئله، خود را در برابر دو گروه میبیند؛ گروهی که قائل به حدوث نفس هستند، با این بیان که این نفس قبل از بدن هیچگونه سابقه‌یی در هستی نداشته و هیچ بهره‌یی از وجود نبرده است و گروهی که قائل به تقدم نفس بر بدن هستند، بدین بیان که نفس انسانی - حتی اگر از نظر زمانی حادث باشد - قبل از بدن با همین هویت نفسانی خلق شده است. نمونه بارز گروه نخست، مشائیان و در رأس

*.Email:shirvani@rihu.ac.ir

(نویسنده مسئول) **.Email:mojafs2@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۹۴/۱۱/۱۴ تاریخ تأیید: ۹۵/۳/۱۲